

Komentarji

Hitlerjeve "volitve" — največja sleparija našega veka. — Kaj je z vero v Rusiji?

Predzadnje nedeljo se je Hitlerjev režim v Nemčiji igral volitve. Adolf je odredil nekak plebiscit, ki naj potrdi njegov prelom iz Lige narodov in razorožitveno konferenco in njegovo obsodbo versajske pogodbe; dalje je postavil listo kandidatov za poslance državnega zbora. Eno samo listo svojih kandidatov!

Drugi dan so Hitlerjevi listi promakali naznanili "sijajno zmago". Stirideset milijonov volitev je odobrilo Hitlerjevo namano politiko in volilo njegove kandidate! Rekord vseh "volilnih zmag" na svetu!

Ako bi bile Hitlerjeve "volitve" res volitve, bi bila to zares največja volilna zmaga na svetu. Zgodovina še ne pomni, ali bi kateri kandidat ali lista kandidatov dobila 40 milijonov glasov.

Toda to, kar je bilo zadnjič v Nemčiji, niso bile nobene volitve. Državlani volijo takrat, kadar izbirajo med strankami in kandidati. V Nemčiji je danes samo ena politična stranka, prej ne more biti govora o izbiranju ali voljenju. V takih razmerah ni bilo nobene volilne vere, ker ni bilo nasprotnikov — in kjer ni nobenih nasprotnikov in nobenega volilnega boja, tam tudi ne more biti nobene zmage.

To, kar so počeli v Nemčiji, ni bila igra, ki nima nikjer pomena. Ljudje so bili pozvani, da odobro nekaj, kar je že bilo odobreno in bi bilo vseeno veljavno, ali bi volili odobrili ali ne. Na volilni reži je bil norce iz volitve. Volitve so bili prisiljeni, da se vlada norčuje iz volitve; bili so prisiljeni proti volji voliti, da so igrali volilce. Kar temu je, da je bilo čez milijone Nemcev, ki so pokazali, da se ne dajo prisiliti, dasi njihova opozicija danes nič ne pomeni.

Hitlerjeva "zmaga" ni nobena zmaga, pač pa je največja poraz in politična sleparija zgodovini današnjega časa. Mussolini je diktator, ki ga nemena Hitler, ampak Mussolini je toliko odkrit, da ne vpraša Italijanov za potrdilo svojih izjav. Mussolini ni klovn in ne igra v tem oziru — Hitler pa je.

Roosevelt je priznal sovjetsko zmagovito pričo. Med ameriško-sovjetsko pogodbo je bil ena, ki določa, da morajo Američani v Rusiji imeti verne svobode. Zadnji teden so poročali iz Washingtona, da je to priznanje zavleklo razgovore med priznanjem.

Litvinov je pojasnil, da se ta pogodba razume sama ob sebi, da Sovjetska unija sploh ni imela zakona, ki bi jo branil ameriškim državljanom. Tudi ruski vojašniki imajo to svobodo, če ne bi imeli imeti. Eno pa je: ameriška propaganda ima tu svobodo v Rusiji — in to je potrebno povsod, tudi v Ameriki.

Kot konkretni dokaz ameriške dobre volje do Latinske Amerike, bo državni tajnik Hull skušal dobiti dovoljenje za konferenco, da Združene države financirajo priprave za zgraditev železnice, ki naj bi tekla iz Guatemale do Patagonije, od Mehike do najjužnejšega dela Argentine.

Drugi del programa te konference določa razpravo o ustanovitvi osrednjega delavskega biroja, diskuzijo o socialnem zavarovanju, izboljšanju stanovanjskih razmer in varstvenih naprav, zavarovanju medameriških avtorskih pravic za podvig intelektualne kooperacije, "organiziranje za mir" in pa kodifikacije mednarodne zakonodaje.

PANAMERIŠKA KONFERENCA NE OBETA DOSTI

Latinska Amerika se ne bo klanjala "Kolosu s severa," ker so popustile "vezi". Program konference

Washington. — (FP) — Državni tajnik Hull se je odpeljal na panameriško konferenco v Montevideo velik optimist. Njegova zagotovitev, da bo ta konferenca podvzela najvažnejše korake od vseh panameriških sestankov v zadnjih 20 letih, pa je v Washingtonu naletela le na neverjetne Tomaže, ki pravijo, da bo Hullovo poslanstvo našlo vse prej ko prijateljsko atmosfero.

Kuba, ki zahteva odpoklic ameriškega poslanika Wellesa, ima močne simpatije v Latinski Ameriki, ki ne gleda na "Kolosu s severa, Združene države, več tako prijateljsko kakor pred leti, ko je prejela milijonska posojila iz Amerike. Ta posojila, ki znašajo več milijard, so domalega vsa v defaultu in se smatra, da bodo ameriški investitorji, ki so bili potegnjeni po Wall streetu, izgubili okrog 97% investicij.

Dokler so wallstreetški bankirji s privoljenjem washingtonske vlade zalagali kubanskega in peruvijskega diktatorja in druge vlade z ogromnimi posojili in pri tem zaslužili velike komisijske, se je na panameriških konferencah vse klanjalo ameriškega državnemu tajniku, ali kdorkoli ga je zastopal. Na tej konferenci ni pričakovati tega, ampak le večjo enotno fronto proti "Kolosu s severa" in njegovemu "jenkiškemu" imperikalizmu. Delno je za to odgovorna NRA, ki je takorekoč zaprla domač trg panameriškega blagu, več pa dejstvo, da je s posojili končano in tudi z odplačevanjem istih. Zadnja leta je bila to glavna "vez"; odnosaji med močnim upnikom in pohlevnim dolžnikom. "Brisanje" dolgov pa je te vezi pretrgalo in obenem tesneje združilo Latinsko Ameriko proti upniku.

Washingtonski opazovalci pravijo, če bo na tej konferenci prišlo do večjega koraka, bo to prišlo s strani Latinske Amerike v poskusu, da se otrese dominantnosti Združenih držav. Države Latinske Amerike zahtevajo, da Amerika opusti svojo Monroejevo doktrino, na kateri je bazirana njena imperialistična politika, ter sprejme panameriško doktrino.

Po tej doktrini bi se nobena država na ameriškem kontinentu ne mogla polastiti teritorija druge države, zgraditi mornarične postaje ali luke za vojno brodovje brez dovoljenja vseh držav v panameriški zvezi, ki bi bila obenem tudi vrhovno sodišče za vse spore izvirajoče iz te doktrine. Do sedaj so se Združene države uspešno upirale tej doktrini, ki pomeni okrnjenje njene hegemonije v Centralni in Južni Ameriki.

Kot konkretni dokaz ameriške dobre volje do Latinske Amerike, bo državni tajnik Hull skušal dobiti dovoljenje za konferenco, da Združene države financirajo priprave za zgraditev železnice, ki naj bi tekla iz Guatemale do Patagonije, od Mehike do najjužnejšega dela Argentine.

Drugi del programa te konference določa razpravo o ustanovitvi osrednjega delavskega biroja, diskuzijo o socialnem zavarovanju, izboljšanju stanovanjskih razmer in varstvenih naprav, zavarovanju medameriških avtorskih pravic za podvig intelektualne kooperacije, "organiziranje za mir" in pa kodifikacije mednarodne zakonodaje.

Sovjetski poslanik imenovan

Trojanovskij, ki je bil prej v Tokiju, bo v Washingtonu zastopal sovjetske. Moskovski slavo-spevi Roosevelt se nadaljujejo

Washington, D. C., 20. nov. — Državni departement je obvestil Litvinova, da je ameriška vlada zadovoljna z imenovanjem Trojanovskija za sovjetskega poslanika v Združenih državah.

Moskva, 20. nov. — Aleksander Antonovič Trojanovskij, bivši poslanik Sovjetske unije na Japonskem, je bil včeraj imenovan za poslanika v Združenih državah. Trojanovskij je star 51 let. Od mladih let je bil aktiven v boljševiškim gibanju in pred revolucijo je bil dolga leta v izgnanstvu. Doma je iz Tule v centralni Rusiji.

Karl Radek, največji sovjetski publicist, je včeraj objavil v "Pravdi" tri kolone dolg članek, v katerem poje slavo ameriškega predsednika Rooseveltu, novemu poslaniku v Rusiji W. C. Bullitu, polkovniku Raymondu Robinsu, senatorju Borahu in drugim "nekomunističnim Američanom, ki so spoznali, kaj so godi v sovjetski Rusiji." V istem članku pa Radek ljuto napada bivše ameriške predsednika Hardinga, Coolidgeja in Hooverja, dalje predsednika federalnega vrhovnega sodišča Hughesa ter bivšega državnega tajnika za časa Wilsona, Colbyja, "ki so mislili, da svet eksistira in na bazi kapitalizma in da lahko forsirajo svoje zakone vsemu svetu."

Španske volitve prinesle zmago republikolji

Zenske dale večino klerikalcem in monarhistom po prvih vesteh. Velika zmešnjava. Sedem ubitih na volilni dan

Madrid, 20. nov. — Izid večrajšnih volitev za novo špansko zbornico — prvih volitev po ustavodajni skupščini kmalu po ustanovitvi republike — še ni natančno znan, vendar vse kaže, da je zmaga desničarskih strank s pomočjo španske žene, ki so zdaj prvič volile poslance parlamenta. Španski volilni sistem proporenega značaja je precej zapleten in vsekakor so potrebne ožje volitve v velikem številu okrajev.

Volitve so bile silno burne in krvave. Ubitih je bilo sedem oseb, mnogo pa ranjenih. Žrtve so večinoma klerikalci, njihovi napadci pa komunisti. V Bilbau in okolici je bilo ubitih pet oseb, med temi en duhoven, dalje vodja Katoliške akcije in neki opat, ki je vozil dve nuni na volilne. V Torrenču blizu Valencije je bil župan ubit.

Po prvih poročilih so socialisti osvojili 12 provinc, desničarske stranke pa 25 provinc. Med desničarji so monarhisti in klerikalci, ki so vodili desperatno kampanjo in privlekli na volišča vse katoliške žene ter vse nune. Na nekem volišču v Barceloni je bila nuna volilni sodnik in duhoven je bil tajnik.

Izvoljen je tudi ubežni multimilijonar Juan March, ki je pred kratkim pobegnil iz ječe v Gibraltar.

Obsojeni agitatorji dobili novo obravnavo

Tallahassee, Fla. — Trinajst delavskih agitatorjev, ki so skušali organizirati tobočne delavce in so bili aretirani in poslani v zapor na obtožbo, da so napadli in pretepli dva policaja, ki sta bila aktivna v razbijanju delavskih shodov, bo dobila novo obravnavo. Tako je odločilo državno vrhovno sodišče.

Dva sta bila na prvi obravnavi obsojena na deset let zopora, štirje na tri leta vsak, ostali pa eno leto zopora vsak. Za jetnikne se je zavzela Mednarodna delavska obramba.

FARMARJI ZAHTEVAJO ČRTANJE DOLGOV

Na svoji konferenci v Chicagu so jasno povedali, da se ne strinjajo z Rooseveltovo politiko

Chicago. — (FP) — "Odklanjamo moratorije in inflacijo ter zahtevamo črtanje dolgov", je oznanjeval velik napis na pročelju poslopja, v katerem se je vršila druga splošna konferenca farmarjev, organiziranih v Narodnem komiteju akcije.

Ta zahteva, ki je odmevala v govorih in resolucijah, je bila emfatična odklonitev Rooseveltovega programa za olajšanje položaja ameriških farmarjev, v katerem po mnenju konference ne more biti rešitve.

Konferenca, na katero je prišlo nad sedemsto delegatov, je trajala tri dni. Zastopali so 45 farmarskih organizacij v 25 poljedelskih državah in nad sto tisoč članov. Država Wisconsin je bila zastopana z najmočnejšo delegacijo in tej so sledile Minnesota, Michigan, Iowa in Nebraska.

Delegatje so govorili o obsežni kampanji proti sodniškemu prodajanju zadolženih farm in evikcijam in o potrebi ožje kooperacije med industrijskimi delavci v velikih mestih in farmarji. Obsojali so vladno politiko uničevanja poljskih pridelkov, ker ni prinesla višjih cen in izboljšala položaja farmarjev.

Alfred Tiala, tajnik Lige združenih farmarjev, je v svojem govoru opozoril na priprave za novo vojno v vseh kapitalističnih državah in izjavil, da se bo njegova organizacija borila z vsemi sredstvi proti militarizmu, ki vidijo v novi vojni ugodno polje za kopičenje profitov.

Uposlovanje brezposelnih pri javnih delih

Koliko je faktično bilo uposlenih v pondeljek, se še ne ve

Chicago. — Čikaški uradi federalne administracije za javna dela so včeraj uposilili prve kontingente brezposelnih delavcev, ki so na reliefni listi. Koliko je bilo faktično uposlenih, ni še natančno znano, toda bilo jih je več tisoč. Uposlovanje se bo nadaljevalo dnevno, dokler ne uposlijo vseh na reliefni listi. To se pravi, da prvi na vrsto so družinski očetje in oženjeni možje brez otrok ter samci pridejo zadnji na vrsto. Vsi prizadeti morajo čakati pismenega poziva na delo.

V načrtu je, da uposlijo pri javnih delih v državi Illinois 187,000 brezposelnih delavcev, ki so na reliefni listi; od teh jih je od 80,000 do 100,000 samo v Chicagu in okolici (okraj Cook). Kasneje, ko bodo vsi ti uposleni, bodo skušali uposiliti tudi one, ki niso na reliefni listi. Med temi je največ samcev in pa onih, ki so se pred kratkim naselili v državi in katere navadno odrijava, da ne morejo priti na pomožno listo.

Izgredi v New Yorku zaradi priznanja Rusije

New York. — Okrog 8000 Ukrajincev, članov Ukrajinske federacije, je v soboto demonstriralo proti priznanju sovjetske vlade. Priredili so protestni obhod po ulicah in nosili izjavajoče napise. Med obhodom so pa komunisti napadli Ukrajince in začel se je pretep na ulicah. Policija je naredila mir in aretirala devet oseb.

Konec farmarske stavke v Wisconsinu

Madison, Wis. — Obe farmarski organizaciji, Farm Holiday in Milk Pool, sta 19. t. m. odpoklicali pikete.

Italija se pripravlja za izstop iz Lige

Verska vojna v Nemčiji

Katoliška cerkev se je vmešala v protestantovski konflikt

Berlin, 20. nov. — V Nemčiji je zadivljala besna verska vojna med dvema frakcijama protestantovske cerkve. Konflikt so izjavili nacijaki kristjani, Hitlerjevi pristajači, ki hočejo "očistiti" luteransko cerkev vseh judovskih primesi in jo pretvoriti v "čisto nemško, nordično cerkev". V ta namen hočejo odpraviti razpelo in ves stari testament biblije ter pretrgati vse vezi s "svetimi kraji" v Palestini. Konservativnejši protestanti se temu upirajo.

Tem konservativnejšim protestantom so se te dni pridružili tudi predstavniki katoliške cerkve v Nemčiji in javno napadli nacijske kristjane ter njihovo "poganstvo". Katoliško glasilo "Germania" je izjavilo, da med luterani in katoličani "je le neke skupnega" in če nacijski kristjani odpravijo stari testament in simbol krščanstva, razpelo, bodo tudi katoličani udarili po njih.

Vse kaže, da bo ta verski boj, ki se zdaj razpleta v Nemčiji, zanimiv.

Napredek združnega gibanja na Finskem

V desetih letih se je število članstva podvojilo

Helsingfors, Finska. — (FP) — Spektakularni napredek združnega gibanja na Finskem vzbuja občudovanje. Napredek se zlasti očituje v Helsingforsu, glavnem mestu te države. Združeno gibanje v tem mestu šteje okrog 50,000 članov, kar predstavlja eno tretjino odraslega prebivalstva. Zadržne prodajalne, pekarije in restavracije je opaziti vsepovsod.

Finska združna zveza je lansko leto zgradila poslopje, s kakršnim se ne dvomno ne more ponašati združeno gibanje v ostalih državah sveta. Združeno zvezo tvorijo 109 društev, ki obratujejo 1,720 prodajaln in štejejo 248,000 članov. Vzlic padanju vrednosti finske marke, je promet združne zveze lanske leto znašal 575 milijonov mark. Zveza latusje poleg prodajaln veliko število mlinov, oblačilnih tovarn in drugih podjetij. Vaino Tanner, voditelj združnega gibanja na Finskem, je tudi predsednik Mednarodne združne zveze.

Mnogo voditeljev združnega gibanja je aktivnih tudi v socialistični stranki, ki je izvojevala precejšnjo zmago pri zadnjih volitvah.

Finska združna zveza je v zadnjih desetih letih podvojila število članstva, dočim se je njen promet v istem času počtvoril.

Poslanik Welles ostane na Kubi

Warm Springs, Ga. — Summer Welles, ameriški poslanik na Kubi, je dospel sem zadnje nedeljo in konferiral s predsednikom Rooseveltom, ki se tu nahaja na počitnicah. Sestanek je bil zaradi zahteve začasne kubanske vlade, naj Združene države odpokličejo Wellesa, ker je sovražen novi vladi Kube. Roosevelt pa je po sestanku naznanil, da se Welles vrne v Havano in ostane v svoji poslaniški službi. Zahteva kubanske vlade je bila odklonjena.

Novo revolte na Kitajskem

Šangaj, 20. nov. — Znana devetnajsta kitajska armada, ki je lani branila Šangaj proti Japoncem, je včeraj napovedala upor. Kajšekovi vladni v Nankingu. Ta armada šteje 40,000 moč.

Mussolini pojde za Hitlerjem. Naznanilo o izstopu najbrž pride 5. decembra. Napadi v fašističnem tisku na Ligo narodov se smatrajo za uvod preloma

Rim, 20. nov. — Fašistični listi v Italiji so začeli ostro napadati Ligo narodov in razorožitveno konferenco. Iz tega se lahko sklepa, da se Italija pripravlja za izstop iz Lige. Mussolini najbrž naznanil izstop na seji velikega fašističnega sveta dne 5. decembra. Ta seja je bila sklicana s kratkim pojasnilom, da je namenjena "važnim zaključkom glede odnosov Italije do Lige narodov". Vsekakor ima Mussolini te zaključke že v svojem žepu.

Fašistični listi, zlasti Mussolinijev "Popolo d'Italia" v Milanu, napadajo Ligo, da je "ne-sramna, nepotrebna in preveč stane narode." Na drugi strani pa poveljujejo Mussolinijev četverodržavni in desetletni pakt, ki lahko služi evropskim velesilam za reševanje vseh mednarodnih problemov.

Ako Italija izstopi iz Lige narodov, bo Mussolini najbrž skušal narediti vtis, da Italija nima nobenega tajnega pakta z Nemčijo; če pojde Italija za Nemčijo, ni še a tem rečeno, da gre z Nemčijo.

Izstop Italije bi pomenil, da bosta Francija in Anglija še edini sili v Ligi narodov Nemčija in Japonska sta že naznanili izstop. Združene države in Sovjetska unija pa sploh nista nikoli bili zraven.

Vlada odklonila posojilo združni koloniji

Denar je na razpolago le za "eksperimente", kolonija pa ni eksperiment

Washington. — (FP) — Zvezna pomočna administracija je odklonila posojilo Llano Cooperative Colony v Louisiani, ki je skušala dobiti \$200,000 za razvoj svoje bombažne plantaže v Novi Mehiki. Upravitelj Pickertu je bilo povedano, da ima vlada \$25,000 na razpolago le za "eksperimente" v zvezi z naseljevanjem brezposelnih na farme.

Ta kolonija pa ne spada v to kategorijo in tudi ni noben eksperiment, ampak gotova stvar, ki beleži uspeh. Pickertu je bilo tudi povedano, da nima vlada denarja na razpolago za združna podjetja, ampak le za take "eksperimente", ki omogočajo posameznemu kolonistu, da postane lastnik zemlje.

Po teh informacijah je Pickert spremenil svojo aplikacijo in zaprosil za posojilo na podlagi, da Llano kolonija naseli na svojo novomehiško plantažo 200 družin, ki bi razvile svojo komunalno industrijo, ampak tudi a to proposicijo ni prišel daleč.

Vlada je dosedaj pričela le z enim "eksperimentom" koloniziranja brezposelnih. Ta "eksperiment" je farma v Zapadni Virginiji, kjer bo vlada naselila sto rudarskih družin. Odobrila bo najbrž tudi sliden "eksperiment" v Daytonu, O., kjer se zavzemajo zanj razne milošinske organizacije, ki so kupile 300 akrov zemlje. Ti "eksperimenti" bodo sloneli na individualnem lastništvu, kar je predpogoj za dobavo vladnega kredita. Eksperiment Llano kolonije pa diši preveč po — socializmu.

Zmaga svilnih delavcev

Paterson, N. J. — Krog tri tisoč svilnih delavcev, ki so zastavljali v tukajšnji okolici, je izvojevalo zvišanje mezd za deset odstotkov in priznanje unije.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNA SLOVENSKA
NARODNE PODPORNE JEDNOTEOrgan of and published by the Slovene
National Benefit SocietyNaslojina: za Zdravne drške (levo
Chicago) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 na pol
leta, \$1.50 na četrt leta; za Chicago in Ceno
\$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za In-
ternatno \$9.00.Subscription rates: for the United States
(except Chicago) and Canada \$6.00 per year,
Chicago and Ceno \$7.50 per year, foreign
countries \$9.00 per year.Cene oglasov po dogovoru.—Reklame se ne
vrstijo.Advertising rates on agreement.—Manu-
scripts will not be returned.

Naslov na vas, kar ima stik s listom:

PROSVETA

1687-89 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

136

Datum v objavi, na primer (Oct. 31,
1935), poleg vsakega imena na naslovu po-
menja, da vam je s tem datumom potekla
naslojina. Pomeni to pravilno, da se
vam list ne vrne.

Domač drobiž

Nesreča pri delu

Johnstown, Pa.—Dne 13. t. m. se je pri delu v tovarni pone-
areči Fr. Turk. Brusilni kamen
na pogon se je razletel in ga tež-
ko ranil po obrazu. Turk je zna-
ni iznajditelj, ki je patentiral
stroj za rezanje in zdaj ima dva
majhna stroja za lupljenje in re-
zanje krompirja. Je član dru-
štva št. 44 SNPJ.

Nov grob v Chicagu

Chicago.—Dne 18. t. m. je
umrl Jože Debeljak za pljučni-
co. Star je bil 55 let, doma iz
Spodnje Dobre in v Ameriki
je bil 26 let. Zapuščena žena in dva
majhna otroka.

V bolnišnici

Pueblo, Colo.—Mary Zaletel,
članica društva št. 21 SNPJ, se
nahaja v bolnišnici, kjer je pre-
stala težko operacijo.

Ponovno izvoljen

Eveleth, Minn.—Louis Le-
sar, dolgoletni tajnik društva št.
69 SNPJ, je bil pri mestnih vo-
litvah izvoljen za večino 1877
glasov za drugi aldermanski ter-
min. Prvič ga je izvolil mestni
odbor za izpraznjeno alderman-
sko mesto.

Milwaški bolniki

Milwaukee.—Miss Kathryn
Sterk iz znane Vertinove druž-
ine iz Calumeta je v bolnišnici,
kjer je prestala operacijo.—Tež-
ko bolan je John Wohlgemuth,
332 E. Bay st.

Dediči najdeni po dolgih letih

Milwaukee.—Dvanajst let je
ležala zapuščina \$2000 za roja-
kom Fr. Zupanom, ki je umrl
leta 1921 v West Allisu. Nihče
se ni oglasil in zapuščina je ime-
la zapasti državi. Prijatelji po-
kojnika so pa v skrajnem času
le našli neke sorodnike v Orežju
pri Smarjeti na Dolenjskem, ka-
terim je milwaško sodišče zad-
nji teden priznalo zapuščino in
zadeva je zdaj rešena.

Nov grob v Argentini

Buenos Aires, Arg.—Proti
koncu oktobra je tu umrl Anton
Glavan, star 28 let in doma iz
Reber pri Žužemberku. V Ar-
gentini je bil šest let in umrl v
veliki bedi. Pokopala ga je že-
lodečna bolezen.

Konec romančka

Chicago.—Victoria Gradi-
šek, stara 16 let in stanujoča v
Elmwood Parku, je te dni vlo-
žila tožbo za ločitev od Emila
Medine, Mehikanca, ki je bil a-
retiran zaradi bigamije. Medina
se je poročil z Gradiškovo, ko se
je "piameno ločil" od svoje žene
v Mehiki, česar pa Gradiškova
takrat ni vedela. Te vrste ločitev
je neveljavna v Združenih drža-
vah.

Poroka

Milwaukee.—Tu sta se poro-
čila John Bohte in Jennie Gan-
tar. Oba stanujeta v West Mil-
waukeeju.

Adamič korigira Italijane

New York.—V decemberski
številki Harper's Magazine je
članek, ki prikazuje Henryja Suz-
zalla, nedavno umrlega v Ame-
riki, kot sina italijanskih imi-
grantov. Louis Adamič je poslal
uredništvu omenjenega magazi-
na popravek, da je bil pokojni
Suzzallo sin hrvaških staršev iz
Dubrovnika v Dalmaciji. Njegov
hrvaški priimek je Zucalo. Po-
kojnik je bil predsednik Carne-
gie Foundation for the Advan-
cement of Teaching.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Delavsko časopisje

Biwabik, Minn.—Ker imam
mnogo prostega časa, se tudi
jaz oglašam v Prosveti. Čudno
se mi zdi, ker se delavci bolj ne
zanimajo za svoj list, ki jim je
potreben. Ako bi čitali svoj
list, bi se jim oči odprle in tudi
možgani in bi lahko presodili,
kaj je njim v korist. Jaz ne bi
mogel biti brez Prosvete.

Prošlo poletje sem bil dva
mesece v Clevelandu, O. in prav
lahko mi verjamete, da mi je
bilo dolg čas, ker nisem dobival
Prosvete. Tam izhajajo sloven-
ski listi, toda kar pišejo nima
posebnega pomena za delav-
stvo.

Delavci govorijo, da morajo
bolj trdo delati, odkar je prišla
Nira. Jaz nisem delal v nobeni
tovarni, bil sem pa zaposlen na
neki farmi kakor tudi moj brat.
Kdo je gospodar te farme, ali
je eden ali več, tega ne vem,
kajti plačila ni bilo ne od Pe-
tra ne od Pavla. Neki S. je na-
stopal kot gospodar, toda ko sva
z bratom jemala slovo od pri-
jateljev in znancev predno sva
odšla v Minnesoto, sva šla se-
veda tudi k S., a ta se je pred
nama skril. Ta mož prav za
prav ne bi smel nositi hlač, ker
se skriva pred ljudmi.

Frank Kariz, 211.

Skupna prireditve

Pittsburgh, Pa.—Rojake iz
Pittsburgha in okolice uljudno
vabimo na skupno zabavo z igro,
ki jo uprizore št. 34 HBZ, 163
KSKJ in društvo Brataška sloga
v Slovenskem domu, 57st in But-
ler ave., na zahvalni dan 30. no-
vembra.

Na prireditvi bo igral Belev-
gov orkester iz East Pittsburga,
glavni predsednik HBZ
John D. Butković bo imel govor
in članice pevskega društva bo-
do zapele par narodnih pesmi.
Nato sledi igra "Zdravnik proti
svoji volji", v kateri nastopijo
Josip Bartolič, Franca Adlešić,
Stevė Bečko, Krsto Belamarič,
Marija Grgurič, Joseph Moltz,
Andro Ivanković, Nikola Fa-
bac, Franca Pugar, Frank Ga-
spar in Janko Ivičak.

Igra prične ob 6:30 zvečer in
zabave bo dovolj. Imeli bomo
tudi godbo na harmoniko.
Vstopnina 25 centov. Za dobro
postrežbo bo skrbel — Odbor.

Stavka in drugo

Kenosha, Wis.—Človek se ču-
di, ko vidi, kaj vse nekateri de-
lajo v dobroti nas vseh kot
pravijo. V New Yorku je
Rockefeller odprl radijsko cen-
tralo. Ta bo služila človeštvu
in svet bo postal v kratkem pa-
radiž. Kdor to verjame, mora
biti vsekakor zelo naiven.

Ko sem pred 25. leti prišel v
obljubljeno deželo, se je vsepov-
sod govorilo o kreditu in igra-
nju. Igralo se je za milijone
dolarjev, toda delavstvo je o tem
vse premalo premišljevalo. Te-
pejo nas dolгови in obresti, ki
jih je treba plačevati. Vlada
dovoljuje visoke obresti in tako
se denar kopiči. Ljudstvo ku-
puje stvari na obroke in tako
veletrgovine pobere smetano,
manjše mleko, ostali pa dobe
vodo. To povzroča periodične
krize, tisti, ki igrajo denarno
igro, pa delajo dobičke.

Predsednik neke newyorške
banke je prejel visoko plačo,
pa še ni bil zadovoljen. Hotel
je še višjo plačo in bonus, da-
si je njegov letni zaslužek znašal
več ko zaslužek dva tisoč delav-
cev.

Ako bi živeli v drugačnih raz-
merah, bi bile podporne organi-
zacije nepotrebne, toda v seda-
njem času jih moramo imeti.
Podporne organizacije so trn v
peti zavarovalnih družb, ki raz-
polagajo z velikanskim premo-
ženjem. Nisem ekonom, toda
vseeno vem, da bi mnogo zava-
rovalnih družb slo k vragu, če
bi vlada zahtevala od njih, da
morajo biti solventne. Podpor-
ne organizacije, ki so strogo
nadzorovane, ker je seveda pravi-
lno, najbrž ne bi dobile pod-
pore od vlade, čeprav so njih
cilji plemeniti in podpirajo svo-
je člane v boleznih.

Nekateri člani opuščajo bol-
niško podporo, kar ni prav. Bo-
lje bi bilo, ako bi opustili smr-
tinsko zavarovanje ko bolni-
ško.

Tukaj imamo stavko ali iz-
prtje in sicer pri Nash Co.
Družba je namreč hotela vsiliti
delavcem delo od kosa in tako
je nastal spor. Uradniki so tr-
dili, da bodo na podlagi tega
sistema bolj stalno delali, samo
plača bi bila nižja. Mr. Nash
je govoril delavcem in jim hotel
dokazati, da bo tudi za nje bo-
lje, ako bo on delal večje profi-
te. Delavci niso mogli razume-
ti tega, kako je mogoče, da bili
oboji na dobičku in so pustili
delo, Nash pa je potem tovarno
zaprl. Krog tri tisoč delavcev
je prizadetih.

Pred štirimi leti sem čital v
tukajšnjem listu, da je Nash Co.
izplačala največjo vsoto denar-
ja v zgodovini Kenoshe—\$240-
000. Kakšni delavci so bili de-
ležni te vsote, ni bilo omenjeno.
Ta družba je v juniju istega le-
ta izkazovala 27 milijonov do-
larjev profita, kar je bilo ob-
javljeno v listu. Vsak čitatelj
lahko sam presodi to stvar in
spoznal bo, da se delavcem kri-
vica godi. Delavec se mora od-
ločiti za boj proti krivicam, dru-
gače se mu bo vedno slabo go-
dilo.

Poročevalec.

"Srce in denar"

Cleveland, O.—Tako se ime-
nuje opereta, katero bo pel soc.
pev. zbor "Zarja" na zahvalni
dan, 30. nov., v SND na St. Clair
ave., pričetek ob 2:30 popoldne.
Prvi del programa tvori kon-
cert, na katerem nastopita tudi
deški zbor "Vojan" in pevski
zbor "Delavec". Nato sledi ope-
reta "Srce in denar", ki je tako
globoko zamišljena, da človeku
seže do srca. V njej so solosepi-
vi, dueti in petje zbora. Vloge i-
majo Josephine Turk, Walter
Lazar, V. Poljšak, Jos. Trebec
in Jos. Dolgan. Vsi so dobro iz-
vežbani pevci.

V opereti vidimo, kaj se vse
lahko zgodi, ako ima človek de-
nar. Videli bomo vdovo s hčer-
ko, ki je podedovala po svojem
možu gostilno in nekaj posestva,
ki je pa tako zadolženo, da bi
moralo biti v kratkem prodano.
Radi prevelikega dolga ni mo-
gla dobiti posojila. V bližini živi
bogat živinski mešetar Jernač.

ki večkrat pride v vdovino go-
stilno. Zagleda se v njeno hčer
Minko in prične jo snubiti. Min-
ka ga ne mara in se mu izogib-
a. Ker vidi, da je ne more do-
piti, prične delati kupčijo z ma-
terjo. Obljubi ji, da ji plača vse
dolgove, ako pregovori hčerko,
da ga vzame. Mati, ki je v sti-
skah za denar, seveda privoli, sa-
mo da reši sebe in hčer pred rev-
ščino. Ko Minka zve za to kup-
čijo, se upre materi, a mati jo
končno spretno pregovori in Min-
ka se uda, da reši dom in mater.

Kaj se potem zgodi, boste vi-
deli na zahvalni dan. Pevski zbor
"Zarja" vabi poleg tukajšnjih
rojakov tudi simpatičarje in pri-
jatelje iz Girarda, Barbertona,
Detroitu in clevelandске okolice.
da se udeležijo tega koncerta v ve-
likem številu. Vstopnina je 40
centov in je veljavna tudi za ve-
čer. Vstopnica samo za ples zve-
čer je 25c.

Odbor.

Aktivnosti političnega kluba

Ely, Minn.—Te dni sem šel na
agitacijo in dobil sem tri nove
naročnike Prosveti. Z agitaci-
jo bom nadaljeval in upam, da
jih bom dobil še več.

Tukajšnji slovenski politični
klub je ponovno nominiral S.
Banovetza in J. Koschaka za al-
dermanska kandidata. Prvi je
star 37 let in je že v tem uradu
deset let. Mike Bochor je bil
posebni sodnik zadnje dve leti,
zdaj pa je politični klub dal na
listo kot kandidata za mestnega
župana Johna Skalo.

Slovinci v tej naselbini smo
lahko ponosni na slogo, h kateri
je veliko pripomogel politični
klub. Pri volitvah 5. decembra
bomo morali rabiti zdravo pa-
meč, da pridejo vsi naši kandi-
dati v urade. Slovenci pose-
dujemo večino glasov v tem me-
stu in izvolimo naše ljudi, ne
tueje, ki se bi nam potem po-
smehovali. Vsi na volišče dne
5. decembra in glasujmo za slo-
venske kandidate in zmaga bo
naša.

Poročevalec.

Fašizem v Akronu

Akron, O.—Tukaj je bil izvo-
ljen za župana človek, ki je v
kampanji pravil, da se ne stri-
nja s tujerodci in da bo odpra-
vil raketirstvo. On je izdal osem
zapovedi, katerih se bo držal pri
delu za odpravo raketirstva. U-
vedel bo fašizem, kakršen je v
Italiji. Vsak, ki naredi kak pre-
stopček, kupi orožje ali strelivo,
se bo moral registrirati.

Novi župan Sparks namerava
udariti delavce. Vsaj tako iz-
gleda. Raketirjem, ki so oropali
delavce za milijone, se najbrž
ne bo ničesar zgodilo. Delavci se
moramo združiti, drugače bomo
doblili fašizem. Bolje je, da pod-
piramo predsednika Roosevelta
ko fašiste.—Martin Klarič.

O tem in onem

Johnstown, Pa.—Volitve so za
nami. Sprememba, kur se tiče me-
sta samega, ni nikakih, razen te,
da smo dobili enega mestnega
odbornika v urad, ki bo pomagal
coklj napredka. Sicer pa priča-
kujemo mnogo zabave, zlasti ka-
dar se bodo vršile seje mestnega
odбора. Ljudstvo sme prisostvo-
vati tem sejam in ne bo treba
trošiti denarja za gledališča.
Kdor hoče zabave, naj pride v
mestno hišo, kadar je seja teh
očakov in videl bo, kako znajo ti
naši "gentlemaniki" odborniki
častiti drug drugega.

Znano je, da imamo pri nas
že nekaj let zelo avanturistične

župane. Prednik sedanjega župa-
na McKloskyja je bil Joe Can-
fiel, ki se je bil proslavil s sto-
procentnim pivom po celi Ame-
riki, a sedanji pa s povabilom ar-
made brezposelnih veteranov iz
Washingtona. To je bilo lansko
leto. Ker jih je bilo preveč in ni
bil kos svoji nalogi, jih je po par
dneh začel poditi ter jim groziti,
da jih bo pretepel, češ, da niso
drugače kot potepuhi.

Takih in slinihih reči bi lahko
mnogo napisal o njem. Je nekak-
šen vetrnjak, mnogokrat zelo do-
brhi misli za ljudstvo, ampak je
osamljen. Mestni očaki so vsi
proti njemu v vsakem oziru,
menda iz principa; ker je bil
"prize fighter," jim mnogokrat
pokaže svoje pesti, in to je ljud-
stvu v zabavo.

Za Slovence je vsekakor tre-
ba omeniti v enem oziru le nekaj
napredka v Franklinu Boru, ki je
sicer mala občina, vendar po svo-
jem obsegu in velikosti, kot pravi-
čno, najbogatejša v državi. Dav-
čna moč te male občine znaša
skoro 30 milijonov ocenilne vred-
nosti. Bethlehem Steel ima o-
gromne jeklarne v njenem obse-
gu. V mestni svet sta prodrla
tudi dva Slovence in sicer Jos.
Hydoklin, član št. 44 SNPJ, in
Louis Bevcin. Sicer pa je ta
občina še nekaj let v rokah Slo-
vanov, ki so v večini. Načelnik
(burgess) je Slovak Mike Sivak;
tudi policajski so Hrvatje in Srbi.

V Lomai Boru, kjer je sedež
št. 44, 600 in 712 SNPJ in SDD,
je prodrl v občinski odbor Franč
Koreltz. S tem imajo Slovenci v
tej občini tri občinske odborni-
ke. Prejansa sta Math Krašovec
in Frank Klančar, v šolskem od-
boru pa je že več let Frank Ču-
ček, njegova hčerka je pa učite-
ljica. V Bon Airu (Conemaugh
township) je prodrl za supervi-
zorka John J. Korbar, večletni
tajnik št. 254, SNPJ, v šolskem
odboru je pa že par let Frank
Pristavec, tudi član SNPJ. John
Jacobe je propadel le za par gla-
sov. Večina teh kandidatov so
bili na demokratiški listi; razen
dveh, so vsi mezdni delavci. Ka-
ko in koliko razumevajo svojo
stanovsko dolžnost, bo pokazala
bodočnost.

V pondeljek dne 13. t. m. je
bil v delavnici Penn Machine Co.
precej težki ranjen rojak Frank
Turk. Brusilni kamen, na kate-
rem je brusil neki predmet, se
je ob silnem električnem pogonu
razletel ter ga težko ranil po ob-
razu. Turk je član št. 44 SNPJ
že mnogo let. Je tihega in mir-
nega značaja in njegovo veselje
je le v iznajdbah. Pred več leti
je iznašel stroj za rezance in ta
iznajdba je patentirana v sedmih
državah. Sedaj ima dovršena dva
mala stroja zelo sličnega izdelka
na električni pogon. Prvi je za
lupljenje krompirja; spusti e-
lektrično, natakaja krompir in vse
drugo pa opravi stroj sam. Ne-
glede na velikost, ti ga izredno
lepo očisti in meče sam v poso-
do. Drugi stroj, tudi mala stvar-
ca, dela prave čudeže. Krompir
vržeš v odprtino in kmalu imaš
poln krožnik v tankih rezbah z
okinčanimi vtiski, takozvani "po-
tato chips." Te vrste stroji bodo
nedvomno igrali še veliko vlogo,
zlasti po hotelih, večjih restav-
racijah itd. Če bi človek bil fi-
nančno podkovan, bi mu takoj
brez strahu priskočil na pomoč,
zlasti ker njegova želja je, da
njegove iznajdbe ne smejo služiti
kapitalistični močnji kot se to
običajno z iznajdbami dogaja,
ampak v prvi vrsti in po mož-
nosti zavednemu slovenskemu
proletariatu v Ameriki. O tem še
kaj prihodnjič. Želim, da kmalu
popolnoma okrevja. Še to. Nje-
gov mladi sin Johnny je na višji
tehnični šoli v Chicagu, kjer stu-
dira inženirstvo elektrike. Fant
se valed siromaštva vsekakor
sam vzdržuje s postranskim de-
lom še par let in obeta postati
po podatkih njegovih profesor-
jev sčasoma na tem polju zna-
menita osebnost. On živi nekje
na severni strani. Če pride kaj
v detiko s svojimi sovratniki Pi-
nirji na Lawndale mi ni znano.

V kolikor je NRA v našem o-
krožju delavstvu pomagal, se do-
sedaj lahko s par besedami po-
jasni. Prišli smo iz dežja pod
kap. Tovarne obratujejo po en-
dva do tri dni na teden. Zakaj
naj bi več, ker delajo stroji na-
mesto ljudi in produktov ni nič
manj. Razume se, da so tudi ro-
vi v zastoju; je slično kot v to-
varnah.

V kratkem bodo rudarji volili
pod nadzorstvom vladnih zastop-
nikov, v katero unijo želijo spa-

dati. Če je kateri Slovenec, ki
voli za komunistično unijo, na
ga vrag počila in naj ve, da
bo s tem lahko nakopal sovra-
stvo svojih sovratnikov, ki ne
kmalu pozabljeno. Torej pozor!

Sicer pa ne vem mnogo nov-
Odkar sem prišel iz bolnišnice
kjer sem bil na operaciji, se d-
ma zdravim. Gleadam skozi ok-
in premišlujem. Včasih me ob-
šče kak znanec in običajno vpra-
šanje je, kako gre z zdravjem.
Moj odgovor je, da se druga-
počutim dobro. Vranji del tele
v dobrem stanju, spodnji je bo-
slab. Moj mehanik (zdravnik)
pravi, da v par tednih si ga
popolnoma popraviti in da ne
treba novega kupiti.

Mojim sobratom, znancom
prijateljem, ki so me obiskali,
sem bil v bolnišnici, izrekam
skreno zahvalo. Obiski olajša-
bolniku težave in mu vlivajo
ve upe v hitrejšo okrevanje.
Obiskov sem imel nad sto.

Andrew Vidrich, 82

Vabijo na koncert

Lorain, Ohio.—Slavnost dr-
obletnice pevskega društva "Naš
Dom" se vrši v nedeljo, 26.
novembra ob 7. zvečer s sodelo-
njem pevskih zborov "Zvona-
"Zarje" iz Clevelanda. Nas-
pevsko društvo "Naš Dom"
vodstvom Louis Semeta. "Re-
v polju" in "Dekle, dekle, kaj
s tabo" poje ženski zbor. "Slo-
ca" in "Slovenka" poje me-
zbor. "Oj pogledite ptičke" in
"goro" poje mešan zbor. Na-
pev. društva "Zvon" pod vo-
dstvom Primoža Kogojca. "Va-
nski brod" poje moški zbor.
"Jezdec" poje mešan zbor.

Nastopi pev. društvo "Za-
pod vodstvom J. Ivanusa
"Venček narodnih pesmi"
moški zbor. Zaključni zbor i-
pere "Gorenjski slavček"
mešan zbor.

Nastop treh zborov pod
stvom Louis Semeta. "Buči-
je Adrijansko" poje moški zbor.
"Nazaj v planinski raj" po-
mešani zbori.

Koncert se vrši v Slovens-
narodnem domu. Vsak zav-
Slovenec in Slovenka naj se
leži tega koncerta, na kate-
vas vse uljudno vabi od
Vstopnina ni velika. Po koncu
bo ples in prosta zabava.

Hermína Zor

Dodatno poročilo o volitvah

Strabane, Pa.—V prošli
dini Prosveti je bilo poročilo
Domačem drobižu, da so t-
trije rojaki zmagali pri volit-
za dodatkom, da so kandidirali
demokratiški listi. Resnica je
so pri primarnih volitvah
trije — Anton Bevec, Mi-
Tomšič in John Kmet — ka-
dirali na republikanski, de-
kratski in socialistični. Na-
listi niso dobili dovolj glasov
bi pri splošnih volitvah ka-
dirali na isti. John Kmet je
didiral za šolskega nadzora
izvoljena sta imela biti dva,
pa je bilo treba na soc. glas-
ci samo en glas, da je pri-
aplošne volitve v postev tud-
tiket.

Torej so zmagali, ker so
didirali na listah dveh
strank, ki sta odgovorni za
politične korupcije v deželi.
soc. kandidatje so torej po-
ker so se poslužili samo so-
ste. Mi smo apelirali na re-
Ker je to težavno delo, ne
biti rezultat drugačen kot

John Terčelj, 1

Letna veselica

West Allis, Wis.—Kot ob
no vsako leto, priredi dru-
"Balkan" št. 4 SSPZ doma-
bavo letos v soboto 25. nove-
v bivali Tamšetovi dvorani
8 in W. National ave. Pri-
ob 8. zvečer. Vstopnina za m-
60c, za ženske 40c. Pijača,
grizki in ples vse prosto. I-
bodo dobro poznane Marti-
dekleta.

Tudi letos ne bo manjkala
brhih potic. Vabljeni ste vsi
prijatelji in znanci. Na svi-
25. novembra!—V. Puzelj.

Ringlingov cirkus bankrot

New York.—John Ring-
lastnik znanega največjega
kusa na svetu, je s soboto
znanil federalnemu sodišču
stovoljen bankrot. Ringling
povedal, da je izgubil čez
milijonov dolarjev. Vso č-
no lastnino in ogromno
umetnin je prepustil upni-

Mussolini je oborožil solarje v Italiji s strojnimi. Najmlajši fašisti se vadijo za samomor!

Louis Adamič

SMEH V DŽUNGLI

AVTORIOGRAFIJA AMERIŠKEGA PRISELJENCA
Poslovenil Stanek Leben

Nekaj dni po vojni napovedi so ne poklicali pred poveljujočega častnika, ki je zapovedoval moji prehodni rekrutski stotniki. Pri naboru sem bil navedel Avstrijo kot svojo domovino in sedaj me je kapitan na višje povelje izpraševal, kako je z mojimi političnimi nazori in z mojo zvestobo Združenim državam. Ali verujem v ameriško obliko vladavine?

Odgovoril sem: "Yes, sir." Ali vem, zakaj so Združene države napovedale Nemčiji vojno? Odgovoril sem: "Da bi očuvali pravice malih narodov, med katerimi je tudi moj narod in stari domovini, in da bi se na svetu moglo varno in nemoteno izživljati demokracija." Ob teh besedah je prebegnil nasmejan mršeni kapitanov obraz. Nato me je odpustil z opominom, naj bom dober vojak.

Vedno več novincev se je stekalo v Fort Slocum. Večini je bila armada težko da kaj več kot dobrodošla nakaznica za vsakodnevno jelo in ležišče ali pa pobeg iz puste vsakdanjosti; bili pa so med njimi tudi vestni, omejeno patriotični dečki, polni ognja in vneme, ki jih je stresla vojna mrzlica in ki jih je bilo samo neučakanje, kdaj bodo položili svojo roko na sovražnika ali na ogleduha iz svoje srede. Sam ne vem, kako se je bil razširil glas, da sem Avstrijec, in preden so me moji tovariši sprejeli za trdnega in zvestega vojščaka v križarski vojni za demokracijo, sem bil primoran, da sem nekoč povabil dva izmed njih "za čebri s pomijami", ki so stali za vojašnicami, kjer so se običajno reševale častne zadeve s pestmi. Prvi me je prekučnil in zmočel, drugega pa, ki je bil bolj moje rasti in manj gibčen v rokoborskih rokavicah, sem pošteno nabunkal in premlatil. Posihmal je v Fortu Slocumu veljalo ko pribito, da so nekateri Avstrijci Slovani, po krvi sorodni Srbom in Rusom in Avstrijci samo po imenu.

III

Ko sem se tako otepal zaradi svojega avstrijskega pokolenja, sem navezal slučajno prijateljstvo z nekim dečkom, ki je imel ležišče poleg mojega.

Ime mu je bilo Lonie Burton. Po rodu je bil Američan, star devetnajst let, v obraz lep in bled. Imel je ljubko zarezano brado, mile sivkastomodre oči, valovite rjave lase, visoko čelo in nežne roke z dolgimi prsti.

Po moji drugi rokoborbi "za čebri s pomijami" me je poprosil, naj mu povem kaj več o svoji narodnosti. Pripovedoval sem mu o jugoslovanskem gibanju pred vojno, o prijatelju Janku Radinu, ki ga je do smrti ranila avstrijska konjenica, o svojem izgonu iz avstrijskih šol zaradi protiaustrijskega mišljenja.

Poslej sem mnogo občeval z Lonijem Burtonom; sestajala sva se na večer po vajah in vežbah in ob nedeljah. Pripovedoval mi je o samem sebi. Doma je bil iz Milforda, malega mesta v vzhodni Pennsylvaniji. Njegova mati je bila vdova in je imela v Milfordu vilo za letoviščarje. Prejranje leto je bil dovršil višjo šolo.

Bil je nemiren, pustolovski duh, rahločutna, dovzetna in impulzivna narava. Čital je knjige in boljše vrste revije. Od njega sem privrkal ališal o Theodoru Dreiserju in Stephenu Craneju. Ko sva se spoznala, sta bila glavni predmet njegovega navdušenja Walt Whitman in Woodrow Wilson. Whitmana je bil odkril nedavno tega in je izvod njegovih "Travnih bilk" hranil pod slamnjačo svojega ležišča.

MESTO V ZRAKU

Louis Adamič

(Nadaljevanje.)

Angleško-ameriški klub, ki je predvsem gojil učenje angleščine in se bavil z dobavljanjem knjig iz Anglije in Amerike, naju je ko prvi teden povabil na večerno prireditev. K tej prireditvi je prišlo tudi nekaj gostov, ki niso bili klubovi člani in ki so le za silo ali pa sploh ne govorili angleško. Vsega skupaj nas je bilo petdeset oseb, zgnetenih v dvoje teniških sob. Prišli so mladi moslemlj Mustafinih let, pravoslavni Srbi, moški in ženske, pol tucata Židov in dva ali trije katoliki; po poklicu so bili poslovni ljudje, državni uradniki, častniki, učitelji in dijaki; vsi so se željno in vroče zanimali za Združene države za svet onkraj sarajevskih gor... za ameriško literaturo, umetnost, film, glasbo, za socialna, plemenska, verska in spolna vprašanja in probleme; živo so se zanimali za priseljenstvo, za počestno razbojništvo, za delavske politike in slednjic tudi za Stello in zame.

Prireditve je trajala vso noč. H koncu sva bila s Stello že do kraja izčrpana od neprestanega odgovarjanja na nešteta vprašanja. Ko se je slednjic Mustafa le posrečilo, da naju je spravil domov v hotel, je muzein z minareta bližnje mešiježe pel svoj jutranji klic k molitvi.

Skupaj sva ga prebirala, in pesem, ki mu je najbolj ugajala, se je glasila: "Zagrmi, Udari, Demokracija!..."

Wilsona je strastno občudoval. Komaj in mukoma je našel izraza in primernih besed za čustva, ki so ga navdajala za tega moža. Wilson je bil po njegovem poet-državnik, nič več in nič manj. V njegove modre roke je položena usoda človeštva in njegova velika duša objema sleherni narod, velik ali majhen. Ta vojna naj pomeni konec vojn. "Zagrmi! Udari, Demokracija!..." Živel sem, da bi videl, kako se bodo dvignili možje in bo vstala bojovita Amerika... Združene države, je dejal Lonie, nimajo ničesar proti Nemcem. Amerika je posegla z vojno z edino namero, da bi zdrobila nečloveški pruski stroj ter nemški narod rešila pred njegovimi zapovedniki in pred njim samim. Lonie je znal na pamet dolgo vrsto Wilsonovih izrekov ter mi jih je deklamiral.

Včasih je užgal tudi mene s svojim ognjem, da sva oba plamenela v skupnem navdušenju. Toda ne za dolgo. Največkrat sem predobro videl tudi druge, prav nič občudovanja vredne strani Amerike, o katerih se Loniju, ki je bil dorasel v majhnem in spokojnem mestu brez industrije, niti sanjalo ni. Kmet v meni me je svaril, naj ne zaupam neotipljivim stvarim, naj se držim zdrave pameti in naj bom oprezen pred visokoletečimi ideali in bujnimi, fantastičnimi mislimi. Lonijev idealizem je bil pristen in poetičen, toda včasih sem se mukoma premagoval, da se nisem zasmejal. Kadar sem se sam sprehajal po nasipu okoli Forta Slocuma, premišljaljoč o Loniju Burtonu, Waltu Whitmanu in Woodrowu Wilsonu, se mi je njihov idealizem zadel bolehav, romantičen, malo manj ko nesmiseln.

Vendar je bilo prijetno sprehajati se v prostem času z Lonijem ter se pomenkovati z njim; če drugega ne, so bili ti sprehodi in pomenki oddih od enoličnega vojaškega življenja. Tudi čitanje Whitmana mi je bilo užitek. Moja najljubša pesem iz zbirke je bila: "Sedim in gledam." Takole se glasi:

"Sedim in gledam na vse bolesi sveta, in na vsa zatiranja in na vso sramoto, Poslušam prikrito, krčevito lhtenje mladeničev, ki jim je temno v duši in jim v arhiv kljuje kesanje po storjenih delih..."

Vidim vsa zatiranja in ponižanja, ki z njimi oholi ljudje tlačijo delavce, uboge, in črnce in njim enake. Vse to — vso to niskotnost in agonijo brez kraja gledam, sedim in opazujem, Gledam, poslušam in sem nem."

IV

Lonie je bil ves razvnet, ko sva čitala, da bodo Združene države kmalu odpisale čete v Francijo. Upal je, da bo med prvimi oddelki.

Toda proti koncu aprila smo zvedeli, da bodo večino novincev iz Slocuma poslali v predel ob Panamskem prekopu in da bo prevozna ladja odplula že čez nekaj dni. Tam nas bodo porazvrstili v polke redne vojske.

Lonie je ugovarjal; toda stotnijski poveljnik mu je na kratko in s strogim glasom odgovoril, da je njegova prva dolžnost, pokoriti se poveljem in iti, kamor se vladi zdi primerno, da ga pošlje. Dečko se je nato potolažil z vestmi, ki so začele krožiti med novinci, da nas pošljejo v Panamo v izpolnitev rednih polkov do polne vojne moči, potem pa bomo v kratkem odpluli iz Paname v Francijo.

Meni pa je bila skoro bolj prijetna misel, da grem v Panamo.

(Dalje prihodnjik.)

Če sva se čez dan hotela opočiti, sva morala na tabli v veži pustiti listek z opozorilom, da naju ni doma...

Nekega večera naju je Mustafa peljal v državno gledališče k predstavi "Hasanaginice", bosanske tragedije, zgrajene na stari narodni pesmi, ki pripoveduje o usodi muslimanke, od katere se mož zaradi nespornuma loči s tem, da jo enostavno požene od hiše. Ta "Hasanaginica" je eno izmed najzanimivejših del bosanske literature: muslimanska vsebina, obdelana v duhu in po načinu srbske narodne pesmi. Goethe, pravijo, se je šel učiti srščine, da bi jo mogel prevesti v nemščino.

Za naju pa predstava, podana v srščini, ni bila bolj zanimiva od občinstva, ki so ga zvečine sestavljali premožnejši pravoverni muslimani in mlajša generacija odpadnikov in mlačnežev. Gledališče je bilo polno, kajti Sarajevčani hodijo gledat to tragedijo vedno znova. Videla sva več sto pravovernih muslimank, ki so dvignile tenčico izpred obraza v trenutku, ko se je dvignil zastor; če ste se med dejanji razgledovali po gledališču, ste lahko opazili nena- vadne in celo lepe ženske obraze. Kakor hitro pa je zastor padel, so si vnovič nadele tenčico pred obraz.

Med odmori, ki so zelo dolgi, je običaj oditi v "kafano" v predurju ter se pokrepčati s

časico kave in s cigareto. Tu naju je Mustafa predstavil še nekaterim mladim muslimanskim prijateljem in znancom. Nekateri izmed dečkov, nama je dejal, so še "modernejši" od njega in še fesa ne nosijo več. Seznanila sva se tudi z dvema ali tremi modernimi muslimanskimi dekleti (ena med njimi je bila prekrasna), ki niso hotele več nositi pajčolana in so se oblačile po najnovejši pariški modi.

Osupnilo me je fino sukno in pa elegantni krog večine zapadnjaških oblek, ki so jih nosili mladi muslimanski odpadniki; šinilo mi je na misel, da se vsi z Mustafa vred oblačijo tako dragoceno in elegantno, marsikdo med njimi gotovo dragoce- neje in elegantneje, kakor mu dopuščajo sredstva, da bi opravičili svoje odpadništvo pred svojimi očmi, da bi se bolje počutili pred pravoverno opozicijo starejših muslimanov in bi hkratu delali propagando za svoje nazore. Omenil sem to svojo misel Mustafa; nasmehnil se je ter dejal: "Nemara..."

Nekega drugega večera naju je popeljal v "tekijo", to je v samostan dervišev, ki leži v enem najstarejših mestnih delov. Tu sva videla pobožne in svečanostne obrede skupine svetih mož in njihovih učencev. Med popevanjem so se zibali in zvijali, prepevali vedno glasneje in hkratu vedno hitreje nihali s telesi, dokler niso zapadli v ne-

kak božastni napad, ki naju je spravil malodane v obup. Mustafa in obup nad tem početjem je bil nemara še huji od najnega, da si ga je ovajal manj vidno.

Zadnji večer najinega bivanja v Sarajevu naju je Mustafa v imenu svojega očeta povabil na dom, v prostrano, z zidovjem obkroženo hišo, sezidano okoli velikega, s peškom posutega dvorišča. Hiša je bila stara več sto let.

Obut v nogavice (muslimani so doma brez čevljev) naju je Uzeir Aga pozdravil zadržano in dostojanstveno, nemara z istimi besedami in kretnjami, s katerimi so njegovi predniki pred sto in sto leti sprejemali goste. Potem naju je peljal v prostran salon, kjer je bilo zbranih že veliko gostov. To je bila edina soba, ki sem jo videl v hiši. Oprema je bila v bistvu še izza časov, ko je bila hiša zgrajena, zelo preprosta in okusno lepa, po orientalsko. Preproge so pokrivala sleherno deščico poda in vse otomane ob stenah. Pred vsakim gostom je stala mizica za kavo, vloženo sadje in voda. Na eni steni je visela zbirka starega orožja; na drugi prekrasna damaščanska preproga.

Gostoljubnost v sarajevski muslimanski hiši, tudi po družinah čiste slovanske krvi ni nikoli nebrzdana, akoro razposajena in z jedmi preobložena pojedina, ki jo mora človek prenašati po krščanskih domovih v Jugoslaviji; muslimansko gostoljubje je vedno izredno udležljivo in formalno: sedite, govorite in s sobesedniki izmenjavate bolj ali manj enolične opazke. Najmlajša sinova stojita vsak v svojem kotu ter se neslišno približata, kadar sta čašica ali kozarec pred vami prazna; prav tako neslišno se vrtneta z na novo napolnjeno čašico ali kozarcem ali pa tiho prikočita, kadar je treba komu prižgati cigareto.

Stella je bila edina žena v sobi. Čez čas jo je Mustafa prosil, naj stopi v prvo nadstropje v ženski oddelek ter obišče matere, dve stari materi in dve neporočeni sestri; in dočim sem se jaz razgovarjal z Uzeir Aga in njegovimi prijatelji o stvareh iz Amerike in o vtisih iz Jugoslavije, je Stella kramljala z ženami. Mustafa pa ji je bil za tolača.

Pozneje mi je povedala, da so jo žene sprejele v sobi, ki je bila podobna salonu v pritličju; vendar je bil sprejem manj formalen kakor pri Uzeir Agi. Povedala mi je tudi, da so si jo dolgo ogledovale in jo spraševale o življenju ameriških žena. Vendar je bilo očitno, da njihovo resnično zanimanje ne presega kroga njihovih domov in družin. Kolikor je mogla spoznati Stella, so živele srečno in zadovoljno; in Mustafa ji je zatrdil, da so srečne. "Nemara srečnejše," je dodal, "od večine ameriških žena, če naj jih pre- sojam po ženah, ki sem jih osebo spoznal ali bral o njih."

Ne Stelli v prvem nadstropju ne meni v pritličju ni bilo docela lahko in sproščeno pri srcu; preživio snuje v nama nemirni dinamični zapad; in tako se nisa mudila predolgo. Najino slovo je bilo sicer priščno, vendar prav tako formalno in udružano kakor najin prihod.

Mustafa naju je spremljal domov v hotel. Dobren kos poti smo molčali. Bilo je ob pozni uri mrzlega, meglenega večera; na cestah ni bilo skoro nikjer žive duše.

"Lep dom imate, Mustafa," je menila Stella.

Nasmehnil se je. "Res zelo lep, toda... ali niste hoteli dati še nekega 'toda'?"

"Nikar ne," je dejala Stella.

"In vendar je za vašo ugotovitev treba pristaviti še 'toda,'" je nadaljeval Mustafa. "Z mo- jega zrelišča vidim vse polno teh 'toda'. Moji sestri, na primer, sta dobri in ljubezni, to- da-vam, Stella, nista podobni... in tudi Leori ne, Leori, ženi Martina Arrowsmitha v 'Arrowsmithu', romanu Sinclairja Lewisa..."

Obema nama je bilo težko za Mustafa. Zjutraj sva namerala odpotovati. Prejranje dne- ve nama je velikokrat zatrjeval, kako nerad naju vidi odhajati. Skušal sem olajšati slovo, če- prav mi je bilo hudo pri srcu.

"Mladi ste še, Mustafa," sem se smeheoma pošalil. "Saj ste sami večkrat omenili, da je mladost kriva vašega nemira. Ko se boste postarali, se boste umirili in ustalili; tedaj ne boste nosili le fesa, marveč boste oblekli še široke hlače, ki vam bodo mahale do pod kolena; trikrat na dan boste hodili v mešijo in oženili se boste z zalo muslimanko, od ka- tere boste zahtevali, naj si za- kriva obraz s kopreno. Nemara se boste celo prelevili v pravca- tega derviša."

Mustafa se je smehljaj. "Mi- slim, da ne," je dejal čez čas. "Res, mnogo očarljivega je v našem življenju, toda v bistvu smo še vsi srednjeveški, čez me- ro konservativni, negibni in ne- svobodni; vsi tičimo v zgodovins- ki in zemljepisni kolesnici, iz katere se ne ganemo... Treba nam bo nekaj krepkega, silnega, da nas bo vrglo iz naše koloteče- ne. Nemara se bo čez čas res zgodilo kaj silnega in nas pre- maknilo. Toda," se je zasmejal, "mladost kipi v meni in težko je sedeti v prodajalni z umetnina- mi ter čakati, kdaj se bo spro- žilo ono neznano in silno."

Če bi ne ljubil očeta in družine, kakor jih ljubim, bi bil že zdavnaj odšel zdoma... v Anglijo, v Ameriko, kamorkoli. A naše družinske vezi so zelo tes- ne, zelo močne. Del so našega arhaičnega sistema. Če bi odšel in se sprostil vseh vezi (če bi namreč mogel), bi ta odhod ne- mara pomenil očetovo smrt. Rad me ima in je že zdaj nesrečen zaradi mene, čeprav je moje od- padništvo od vere očetov razme- roma zmerno."

V obližju hotela je bila še od- prta napol orientalska sladlič- čarna. In čeprav sva bila že preobložena z vsemi dobrotami tega sveta in sva rotila Musta- fo, naj nama priznase, naju je vendarle spravil v sladličarno, nakupil celo zalogo orientalskih sladčic ter vse škričljive in za- voječke poklonil Stelli. "Vem, da je neumno. Če bi vse to pojedli, bi bili bolni. Nič zato, če boste jutri pometali vse skupaj v smeti. A to je vse, kar morem storiti za vaju zdaj v trenutku slovesa, preden si rečemo zbo- gom za vedno. Ali ne zveni slo- vesno?"

Zasmejali smo se, nato pa od- šli do hotela molče. Najin vlak je odhajal zelo rano v jutro in prepovedala sva bila Mustafa, da bi zaradi nju vstajal ter se prihajal poslavljat še na po- stajo.

Mustafa je spregovoril: "Ves dan sem si ponavljal besede, ki sem vama jih hotel reči za slo- vo; zdaj pa se mi zdi, da nobe- na ni prava... Prosim, spom- nite se me kdaj pa kdaj v Ame- riki. Zelo mi je hudo."

Poljubil je Stelli roko, meni pa podal desnico. Dolgo minuto smo stali nepremično ter se gle- dali. Druga nam ni preosta- lo, če smo se hoteli ubraniti solz. Po običaju, ki velja med prijatelji na Balkanu, sva se z Mustafa objela, Stella pa ga je naglo poljubila na brado, ki je bila tako visoka, da jo je ravno še dosegla.

Poslovenil S. Leben.
("Sodobnost".)
(Konec.)

Ali ste naročili na dnevnik
"Prosveta"? Podpišajte svoj list!

BOŽIČ
v stari domovini

Brez dvoma vam misel na Božić vrne prijetne spo- mine in porodi željo, da bi praznovali praznike med svojimi sorodniki in prijatelji v stari domo- vini. Pridržite se enemu naših očesno vodnih izletov.

Posebna odplutja iz New Yorka:
ALBERT BALLIN... 9. decembra
ST. LOUIS... 12. decembra

Izberne železniške vrste od
Hamburga do Jugoslavije.

\$171.50 TRETJI RAZRED
TJA IN NAZAJ
Iz New Yorka do Ljubljane in nazaj.

Za nadaljne pojavnice vprašajte svojega lokalnega agenta

HAMBURG-AMERICAN LINE
177 N. Michigan Ave. Chicago Ill.